

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.



CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Tillæg. II.

47. Farsund i Lister og Mandals Amt.

Literatur. Utrykt. Arendts Papirer i Nationalmuseet i Kjøbenhavn (Kopi af Indskriften fra »Jul. 1805«), hvoraf Afskrifter i Runearkivet ved I. Undset, samt af S. Bugge i Runearkivet i en indbunden Bog med Titel KBH. C Side 22, 23. — Skrivelse fra Sognepræst Abel, dateret Vandsoe Præstegaard den 9 November 1810, i Nationalmuseets Arkiv i Kjøbenhavn (Afskrift af S. Bugge, KBH. C Side 1). — Skrivelse fra Abel, dateret Vanse den 21 Februar 1812 (i Runearkivet i Kristiania). — Brev fra I. M. Osmundsen til S. Bugge, dateret Farsund 21 Juli 1863. — Kopi af en Tegning af Runeindskriften ved I. M. Osmundsen. — Haandskrevne Optegnelser af S. Bugge fra Sommeren 1865 i en indbunden Bog »Norske Runeindskrifter«. — Tegning af Runeindskriften fra 1865 af S. Bugge. — Optegnelser af Magnus Olsen fra Sommeren 1903. — Alt i Runearkivet i Kristiania.

Trykt. Kraft, Beskriv. III (1826) S. 565, 2den Udg. III (1838) S. 372. — Liljegren, Run-Urkunder (1833) S. 244 Nr. 2038. — Finn Magnusen i Kgl. Danske Vid.-Selsk. hist. og phil. Afh. VI (1841) S. 201. — N. Nicolaysen, Norske Fornlevninger (1862—1866) S. 284. — Stephens, The Runes (1894) S. 59, Nr. 127.

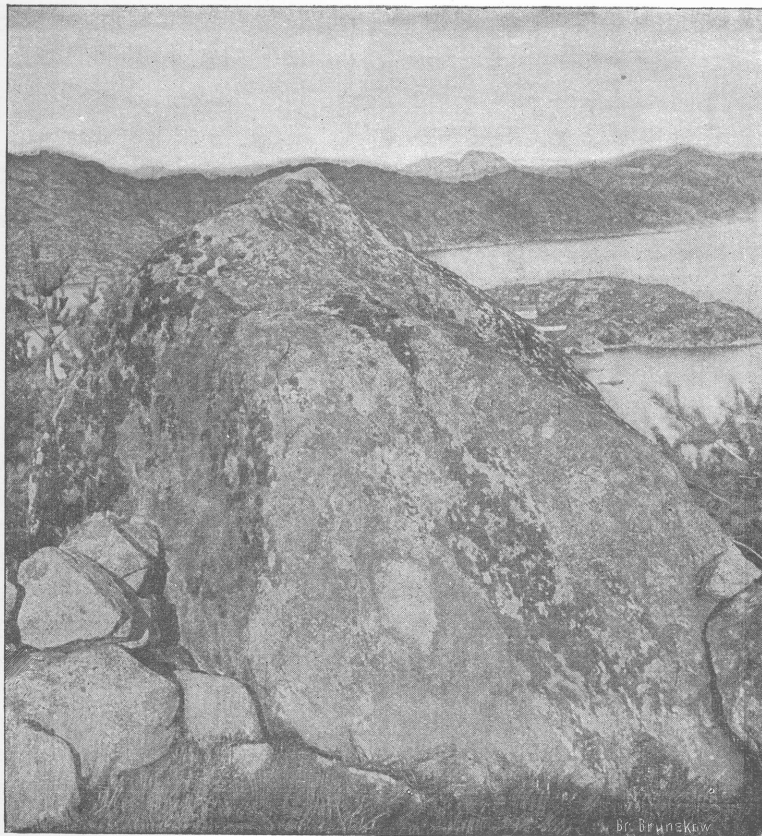
Grundlag for Behandlingen. Undersøgelse af Originalen ved S. Bugge i 1865 og Magnus Olsen i 1903.

Tegninger. Autotypi af Runestenen efter Fotografi, taget af Fotograf Ragnv. Pettersen, Farsund (S. 587). — S. 587 er meddelt Arendts Tegning efter Kopi i Runearkivet i Kristiania. — Autotypi af Indskriften i $\frac{1}{3}$ Størrelse efter et Papiraftryk, paa hvilket Runetrækkene er udfyldte med Blyant af M. Olsen (S. 588).

Den Indskrift, som her skal behandles, findes indhugget i en Sten paa den saakaldte Vardebakke lige ved Farsund By.

Stenen ligger ved Stien, som fra Farsund fører gennem den nye Planteskog op paa Vardebakken, omtrent paa det Sted, hvor den egentlige Opstigning er tilende og hvor man har naaet selve Hoiden. Den er i det Stengjærde, som nu adskiller Planteskogen fra Havnegangen oppe paa Vardebakken.

Det er en aldeles ujævn Stenblok af Granit, ifølge Amanuensis P. Schei »Hypersthengranit, en Varietet af Hovedbergarten Adamellit, der findes i et stort Felt v. f. Farsund mellem Lyngdalsfjord og Fedefjord«. Den Sideflade, paa hvilken Indskriften er anbragt, (som vender mod Vest, bort fra Planteskogen) er c. 2,10 M. bred.



Stenens Høide er c. 2,50 M. Indskriften gaar nedenfra opad, saaledes at Runen f (se i det følgende) er øverst. Indskriften begynder c. 55 Cm. fra Jorden. Paa den her efter Autotypi meddelte Tegning af Stenen sees ikke Indskriften, men dens Plads er kjendelig ved den ved Indskriftens Rensning fremkomne hvide Plet, som sees paa Tegningen og indenfor hvilken Indskriften befinder sig.

Runerne er c. 15 Cm. høie. Runerækkens Længde er 24 Cm.

Osmundsen bemærker om Runerne: »Paa det Sted paa Stenen, hvor de findes, synes denne iforveien at være ligesom noget jevnet og ene paa dette Sted af Stenen er den begroet med en egen Art finere Mos.«

De ældste Meddelelser om Indskriften findes blandt Arendts Papirer i Nationalmuseet i Kjøbenhavn. Han har taget følgende Tegning af Indskriften:



Denne Tegning er forsynet med følgende Bemærkning: »Jul. 1805. Runemærket paa Berget ved Farsund.« Blandt »Aftrykte Paaskrifter tagne af Gjenstandene selv til nøieste Efterligning« i Arendts Papirer findes som Nr. 10 »Farsunds Trold-Runemærke«. Derhos findes blandt »Monumens Runiques de la Norvège« opført: »Farsund. Granite. religieux« (hvor det sidste Ord angiver Indholdet af Indskriften).

Sognepræst Abel i Vanse skriver i en Redegjørelse »Om Oldsager i Vand-søe Præstegjeld« 21 Febr. 1812 følgende om Farsund-Indskriften: »Den 3die Skrift findes indhuggen i en Sten paa Vardebakken ved Farsund, nemlig *YIT*. Ved denne Sten findes ellers intet mærkværdigt.«

Indskriften blev i Sommeren 1865 undersøgt af mig og i Sommeren 1903 af Cand. mag. Magnus Olsen. Han tog Papiraftryk af Indskriften og fik taget Fotografi af den Sten, i hvilken Runerne er indridsede.



Naar denne Indskrift ikke tidligere har været udgivet i nærværende Værk, er Grunden den, at jeg ikke vovede at antage, at den indeholder en for den længere Runerække eiendommelig Runeform, førend Indskriften var bleven omhyggelig undersøgt paany.

Magnus Olsen bemærker, at Indskriften viste sig at være noget beskadiget, idet man i de senere Aar havde hakket i den for at befri den for Mose. Han tror dog ikke, at Indskriften paa noget væsentligt Punkt er ødelagt.

Omkring øverste Del af første Tegn (fra høire) er endel hakket bort af Stenens oprindelige Overflade. Dog er alle de Streger af Rune 1, som i det følgende anføres, fuldt tydelige og kan følges i hele sin Længde.

Rune 1 bestaar af en lodret Stav. Fra dennes Top skraaner nedad mod høire en ret Kvist. Til den venstre Side af Staven slutter sig en Vinkel, hvis Toppunkt berører den rette Stav ved dennes Midte. Vinkelens øvre Ben naar ikke paa langt nær saa høit op som Runernes Toppe, og dens nedre Ben ikke saa langt ned som Runernes Basis.

Denne Form af Runen, som M. Olsen i 1903 har antaget, stemmer overens med den Form, som jeg i 1865 har aftegnet, og med den, som findes paa Abels Afskrifter fra 1810 og 1812. Denne Form tør ansees for sikkert at være den rette.

Arendts herfra afvigende Tegning viser vistnok paa venstre Side af Staven ovenfor Vinkelens øvre Ben en ret Streg, som er kortere end dette Ben og parallel dermed og som gaar ind til Staven. Men M. Olsen bemærker: »Til denne øvre Skraastreg til venstre kunde jeg nu ikke opdage mindste Spor. Der var hakket i Stenen netop paa det Sted, hvor denne Streg skulde have staaet. Men da ellers ingen af de sikre Runetræk er blevne beskadigede ved den nævnte Hakning, turde man vel formode, at en virkelig indridset Streg, om der her havde været en saadan, endnu vilde have efterladt sig tydelige Spor.«

Rune 2 (fra høire). Om dette Tegn bemærker M. Olsen, at det »var heldigvis fuldstændig uskadt. Det synes kun at bestaa af en lodret Stav uden nogen Kvist til venstre«.

Hermed stemmer min Tegning i det væsentlige overens, idet den viser en lodret Stav uden Kvist. Til venstre for Staven har jeg svagt antydnet Striber i Stenens Overflade, som jeg ikke holdt for en Kvist. Runen synes derfor at maatte læses som | i.

Derimod er andet Tegn fra høire paa Arendts Tegning en ret Stav, fra hvilken der til venstre ovenfor Midten skraaner ned en ret Streg. Abel har som andet Tegn en Stav, fra hvilken der lidt ovenfor Midten skraaner opad en ret Streg.

Rune 3 er ifølge alle Tegninger sikkert den mod venstre vendte Rune f med næsten rette Kviste.

Osmundsens Tegning stemmer i alle Punkter overens med S. Bugges og M. Olsens Tegninger.

Naar Arendt betegner Indskriften som et Troldrunemærke og dens Indhold som »religieux«, synes det at være hans Mening, at Indskriften har magisk Betydning.

Det er vel den usædvanlige Binderune til høire og den Omstændighed, at Indskriften ikke indeholder noget tydeligt eller fuldt ud skrevet Ord, som har ført Arendt til den Opfatning, at Indskriften skulde have magisk Betydning. Men jeg finder intet Bevis for denne Opfatnings Rigtighed. Runernes Form taler ikke for, at Indskriften skulde have magisk Betydning; thi Runen længst til venstre er en sædvanlig f-Rune, og den midterste er en sædvanlig i-Rune.

Den Runegransker, som efter Arendts Tydning først har forsøgt en Læsning og Tolkning af Farsund-Indskriften, er Finn Magnusen. Men hans Forsøg er

saa urimeligt, at det nu kun har Værd derved, at det tydelig viser, hvor langt Nutidens Runetolkning har fjærnet sig fra Finn Magnusen¹⁾.

Dernæst har Stephens efter Arendts Afskrift søgt at læse og tolke Farsund-Indskriften. Stephens siger: »The *old* runes. The rune-mark on the hill: *TACN F* (= *fawd, made me*)«.

Dette Forsøg er et stort Fremskridt. Stephens har, som jeg tror, rigtig forstaaet Betydningen af sidste Rune *f*. Han har tillige seet, at første Rune, som er en Binderune, indeholder som sidste Bestanddel Runen *k* af den længere Række. Men Stephens's Læsning kan, saaledes som jeg i det følgende skal søge at vise, ikke i det hele være rigtig.

Jeg skal her vove at fremsætte nogle nye usikre Formodninger om Indskriftens Betydning.

Runen længst til venstre *f* er vendt mod venstre. Derfor er det sandsynligt, saaledes som ogsaa Stephens har ment, at den hele Indskrift skal læses fra højre mod venstre. *f* er altsaa Indskriftens sidste Rune.

Anden Rune fra venstre eller Indskriftens næstsidste Rune er ifølge Osmundsens, Magnus Olsens og min Afskrift | *i*.

Indskriftens første Rune er en Binderune. Denne Binderune indeholder til venstre ifølge Abels, Osmundsens, Magnus Olsens og min Tegning alene en Vinkel, hvis Toppunkt berører den lodrette Stav. Denne Vinkel er vistnok, saaledes som allerede Stephens har antaget, den i den længere Runerække brugelige Form af Runen *k*. Ligesaa berører Toppunktet af *k*-Runens Vinkel en ret Stav i anden Linje af Reistad-Indskriften (S. 218). Dette finder der Sted i Ordet *ik* »jeg« og Runen *k* er der vendt mod højre. Binderunen i Farsund-Indskriften indeholder længst til højre, altsaa vistnok som første Bestanddel, en lodret Stav, fra hvis Top der skraaner ned mod højre en ret Kvist. Hvis første Bestanddel af Binderunen er retvendt og ikke en Venderune, maa den med Stephens læses som *t*.

Den hele Indskrift bliver da at gjengive: *tkif*.

Imod denne Læsning af første Bestanddel i Binderunen som *t* kan indvendes følgende: Anden Bestanddel af Binderunen tilhører efter den nævnte Læsning den længere Runerække. Men i den længere Runerække har Runen *t* regelret Kvist til begge Sider.

Denne Indvending er dog ikke afgjørende. For det første kan til Forsvar for Læsningen som *t* anføres følgende: Flistad-Stenen har i en Binderune for *tr* Runen *t* sat paa Hovedet med kun én Kvist, som er vendt mod Indskriftens Begyndelse, medens den andensteds har en Form af *t* med to Kviste (Arkiv f. n. F. XVIII S. 14).

For det andet kan til Støtte for Læsningen som *t* anføres, at Rök-Stenen blandt den længere Rækkes Runer for *n* har en Form med Kvist kun til den ene Side, medens *n* i den længere Rækkes Skrift regelret har Kvist til begge Sider af

¹⁾ Han læser: „af *Olaf* o: bort med *Olaf*! *Olaf* forgaae (preat)! — Uden Tvivl et ondt Ønske, sandsynligst saaledes anbragt af en hedensk Troldmand over en af de tvende Konger af dette Navn (*Olaf Trygvesson* eller *Olaf den Hellige*), som først indførte Kristendommen i Norge.“

den lodrette Stav. Denne Rök-Stenens Form for *n* er analog med den forudsatte Form for *t* i Farsund-Indskriften.

Det synes altsaa muligt, at Farsund-Indskriften skal læses: *tkif*.

Men ogsaa en anden Læsning er mulig. Første Bestanddel af Binderunen kan læses som Venderune af *l*. Den hele Indskrift bliver da: *lkif*.

Til Støtte for denne sidste Læsning kan fremhæves, at Venderuner overhoved ofte forekommer i de yngste Indskrifter med den længere Rækkes Runer og i de ældste Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. Og her i Farsund-Indskriften kunde der være en særlig Grund til at vende Kvisten af *l* til høire istedenfor til venstre. Der var nemlig til venstre ikke vel Rum til denne Kvist, fordi Runen for *k* her er anbragt paa venstre Side af den lodrette Stav.

Det bliver altsaa, ialfald foreløbig, usikkert, om Farsund-Indskriften skal læses *tkif* eller *lkif*.

Til hvilken af disse Læsninger vi end holder os, saa er det baade i det ene og i det andet Tilfælde klart, at Indskriftens Skrivemaade er forkortet, hvis Indskriften (som man maa formode) overhoved har nogen sproglig Betydning.

Jeg gaar nu over til Indskriftens Tolkning.

Sidste Rune *f* synes med Rimelighed at kunne tolkes væsentlig saaledes, som Stephens har tolket den.

Flere Runeindskrifter baade med de ældre og med de yngre Runer ender med »skrev« eller »skriver«, som er udtrykt ved en Form af det Verbum, som i Oldnorsk heder *fá*, i Præteritum *fáða*. Denne Verbalform er enten i 1ste Person Ental eller i 3dje Person Ental. Saaledes findes følgende Former i Slutningen af Runeindskrifter: *faihido* Einang og Vetteland. *faiu* Vatn (sidste Rune usikker). *fapi* Helnæs. *faapi*(?) Flemløse. Flere andre Eksempler kunde nævnes. Fremdeles er at mærke, at en saadan Verbalform med Betydningen »skrev« i flere Indskrifter er skrevet forkortet: *fþi* Ødemotland; *fþ* Hammeren; *fþ* Konghell. I disse Indskrifter er altsaa Verbets Stammestavelse kun udtrykt ved den ene Rune *f*. Jfr. Arkiv f. n. F. VIII S. 12.

Det ligger derfor nær at formode, at Farsund-Indskriftens *f* betyder »skriver« eller »skrev« og er forkortet Skrivemaade for en Form, som har svaret til oldn. *fá* eller *fár* eller *fáða* eller *fáði*.

Hvis dette er rigtigt, saa maa de forudgaaende Runer efter al Sandsynlighed indeholde et Mandsnavn i Nominativ, som har været Runeristerens Navn.

Dette støttes derved, at flere Runeindskrifter, som er skrevne paa fast Fjeld, indeholder en Angivelse af, hvem der har skrevet Runerne, saaledes at Indskriften enten bestaar af Runemesterens Navn i Nominativ alene, eller af dette med et foranstillet Pronomen »jeg«, eller (ved Indskrifter med den kortere Rækkes Runer) af Navnet med Tilføielse af »ridsede disse Runer«. Indskriften paa Vatn-Stenen, som har havt sin Plads inde i en Gravhaug, bestaar alene af Runeristerens Navn i Nominativ og af det derefter følgende Verbum *faiu* (sidste Rune ikke sikker) »(jeg) skriver«.

Hvis altsaa i Farsund-Indskriften de Runer, som staar foran *f*, har indeholdt et Mandsnavn i Nominativ, maa dette have endt paa *-i*. Det har altsaa været et Navn af en Stamme paa *-n*.

Hvis dette er rigtigt, følger heraf, at Farsund-Indskriften ikke kan høre til de ældste norske Runeindskrifter. Thi i disse har Nominativ af *n*-Stammer Endelsen *-a*.

Paa den anden Side viser *f*, hvis dette er en forkortet Skrivemaade for en Form af oldn. *fá*, at Indskriften enten hører til de yngste Indskrifter med den længere Rækkes Runer eller til de ældste Indskrifter med den kortere Rækkes Runer. Thi senere brugtes Verbet *fá* ikke i norske eller danske Runeindskrifter.

At Farsund-Indskriften er en af de yngste Indskrifter med den længere Rækkes Runer, synes med Sandsynlighed at maatte slutes af første Rune. Thi jeg har i det foregaaende søgt at vise, at første Rune skal læses som Binderune enten af \widehat{tk} eller af \widehat{lk} og at den indeholder en Form af Runen *k*, som er eienommeligt for den længere Rækkes Runeskrift.

Vi har altsaa her i en af de seneste Indskrifter med den længere Rækkes Runer et Mandsnavn i Nominativ paa *-i* af en Stamme paa *-n*. Dette Mandsnavn maa læses enten *tki* eller *lki*.

Ellers har vi i forholdsvis sene Indskrifter med den længere Rækkes Runer af Stammer paa *-n* undertiden Nominativer paa *-e* eller *-i*. Saaledes *mwse* Krogsta; maaské *mairle* Tanem; maaské *wne* Tørviken B; *ini* Tørviken B. Se S. 527 og S. 556.

Hvis Farsund-Indskriftens Mandsnavn skal læses *tki*, maa det vistnok, saaledes som Magnus Olsen har formodet, være en forkortet Skrivemaade for **taki* og være samme Navn som det danske *Tage*, ældre *Take*, som kan paavises fra 12. Aarhundred af. Se O. Nielsen. Dette Navn synes efter Formen at høre til Verbet *taka*, *tage*.

Hvis derimod Farsund-Indskriftens Mandsnavn skal læses *lki*, bliver Udfyldningen og Tolkningen tvivlsommere.

Maaské skal *lki* udfyldes til **laki*, hvilket da maa tænkes udtalt *lagi*. Vi vil da her have samme Navn som det velkjendte nordiske Navn *Lagi*, der i Danmark kan paavises fra 12. Aarhundred af; oht. *Lago* i 9. Aarh. Samme Navn finder Searle (Onomast. Anglo-Saxon.) i det engelske Stedsnavn *Laganford*.

Vi har Analogi for, at den gamle Rune for *k* i en sen Form af den længere Rækkes Runeskrift har været brugt til at betegne Lyden *g*. Dette er Tilfældet i den gotlandske Martebo-Indskrift, som er skreven med den længere Rækkes Runer fra høire mod venstre, sandsynlig omkring Aar 750. Her er det gamle *k*-Tegn, en mod venstre vendt Vinkel, som det synes, to Gange brugt for at betegne Lyden *g*; dog er Vinkelen den ene Gang lukket ved en lodret Stav. Derimod er i Martebo-Indskriften Lyden *k* betegnet ved en senere Runeform.

Hvis Farsund-Indskriftens Mandsnavn skal læses *lki*, saa kunde man dog ogsaa tænke paa en Udfyldning af dette til **alki*. Dette Mandsnavn **alki* vilde være det samme som det oldsaksiske *Alako*, hvilket Förstemann anfører fra 10. Aarhundred. Dette Navn indeholder den samme Afledningsendelse som f. Eks. det oldnorske Navn *Áki* eller Kvindenavnet *aluko* i Førde-Indskriften. Oldsaks. *Alako* er vel oprindelig en Kjæleform af et med *Ala*- sammensat Mandsnavn.

Med Farsund-Indskriften synes en slesvigsk Indskrift beslægtet, og denne giver os mulig nogen Veiledning til Farsund-Indskriftens Læsning, ligesom den selv bliver forstaaeligere, naar man sammenstiller den med Farsund-Indskriften.

»En rund Sandsten i Form som en ikke gjennemboret Møllesten, 1' 10" i Tværmaal og 2 $\frac{1}{4}$ " tyk, der blev funden i en Mose ved Oversø, syd for Flensborg, har paa den ene brede Side Tegnet«



Tegning findes hos Thorsen, Runemindesmærkerne i Slesvig S. 293 og hos Wimmer, Sønderjyllands Runemindesmærker (1901) S. 58. Wimmers Tegning gjen-gives her.

Wimmer nævner dette Mindesmærke blandt Runemindesmærker, om hvilke han siger, at »det er ikke muligt at bestemme disse Mindesmærkers Tid eller Tegnenes Betydning,« men han opfører det dog under Overskriften: »De yngste Vidnesbyrd om Kjendskab til Runeskriften i Sønderjylland.«

Til at henføre Binderunen fra Oversø til en saa ung Tid ser jeg ikke fuld Grund.

Thorsen finder her en Binderune for *k l h*, hvilket Wimmer holder for muligt, men ingenlunde for sikkert.

Binderunen fra Oversø synes at have en umiskjendelig Lighed med den Binderune, som begynder Farsund-Indskriften. I begge gaar fra Toppen af en lodret Stav ned til høire en Skraastreg. Denne naar i begge Indskrifter ned ikke fuldt i Linje med den lodrette Stavs Midte. I Farsund-Indskriften berøres den lodrette Stav til venstre af den længere Rækkes *k*-Rune. I Oversø-Indskriften har den lodrette Stav til venstre den Kvist, som er eiendommelig for den yngre Rækkes *k*-Rune. Disse Overensstemmelser kan efter mit Skjøn neppe være tilfældige, uagtet Farsund-Indskriften intet har, som svarer til Korset nedentil paa Oversø-Indskriftens rette Stav.

Jeg formoder, at de nævnte Overensstemmelser grunder sig paa historisk Sammenhæng.

Oversø-Indskriften maa da være yngre end Farsund-Indskriften, da hin har den kortere Rækkes *k*-Rune, medens denne har den længere Rækkes *k*-Rune. Men paa Grund af de nævnte Overensstemmelser tør der neppe sættes meget stor Tidsforskjel mellem dem. Farsund-Indskriften maa, som allerede begrundet, være en af de yngste Indskrifter med den længere Rækkes Runer, altsaa vistnok fra Tiden mellem 750—800; neppe synderlig yngre. Hvis nu Oversø-Indskriften ikke er mange Slægtled yngre, saa taler dette for, at den rette Stav med et Kors paa her ikke skal læses som *h*, men som *a*. Vi faar da for Oversø-Indskriften snarest enten Læsningen *lak* eller *alk*. I en dansk Indskrift fra 9. Aarhundred tør vi nemlig neppe antage en Form af Runen *t* med Kvist kun til den ene Side. Desuden tør man ikke antage en Form af *t*-Runen med én Kvist i en Indskrift, som har *** for *a*.

Hvis dette er rigtigt, tør Farsund-Indskriften neppe læses tkif, men maa vel snarere læses lkif.

Hvis der, som jeg formoder, er Forbindelse mellem Farsund-Indskriftens Mandsnavn lki og Oversø-Indskriften, som jeg har læst enten lak eller alk, saa indeholder denne sidste ligeledes et Mandsnavn.

Oversø-Indskriften synes at støtte den i det foregaaende fremsatte Formodning, at den Vokal, som ikke i Skrift er udtrykt i første Stavelse af Farsund-Indskriftens lki, har været a.

Paa den anden Side synes Farsund-Indskriften at vise, at Oversø-Indskriften ikke hører til de yngste Runeindskrifter i Slesvig. Fremdeles, at Oversø-Indskriften indeholder et Mandsnavn og at dette har endt paa -i, som ikke er udtrykt ved en egen Rune. Ligeledes er et i i et Ords Slutning ikke udtrykt ved nogen Rune i risþ paa Stenene fra Grensten og Mejlbj i Jylland, = risþi. Runeristeren kunde saa meget snarere undlade at udtrykke i ved en egen Rune, fordi | i kunde siges at være indeholdt i Indskriftens lodrette Stav.

Jeg har endnu ikke truffet nogen Afgjørelse mellem to af de Læsninger, som i det foregaaende har været foreslaaet for det i Farsund-Indskriften og i Oversø-Indskriften forekommende Mandsnavn. Enten *laki, udtalt Lagi, eller *alki. Jeg finder den første af disse Læsninger sandsynligst, fordi vi derved faar et Mandsnavn, som ellers er paavist i Norden, og fordi en betonet Vokal i Indskrifter med de yngre Runer oftere lades ubetegnet, hvor den forekommer i et Ord mellem to Konsonanter, end i et Ords Fremlyd. En særlig Grund til at udelade Vokalen a i Navnet Lagi kunde for Runeristeren ligge deri, at Runen l, hvormed Navnet Lagi i Skrift skal begynde, hed *lagur, som senere kunde skrives *lakur.

Endnu skal jeg tilføie nogle Ord om Mandsnavnets Endelse -i.

Da Farsund-Indskriften har den længere Runerækkes Form af Runen k, forekommer det mig sandsynligt, at Runeristeren ogsaa har kjendt den længere Runerækkes særegne Rune for e (der f. Eks. forekommer i Martebo-Indskriften, som har den gamle k-Rune med Betydning af g), og at i derfor i Indskriften ikke kan udtrykke Lyden e.

Naar nu Mandsnavnet lki, d. e. Lagi, her har Endelsen -i, ikke -e, saa tør dette maaské forklares deraf, at Konsonanten k, udtalt som palatalt g, gaar foran Endelsens Vokal.

Oversø-Indskriften er jeg tilbøielig til at henhøre til første Halvdel eller Midten af 9. Aarhundred paa Grund af den sandsynlige historiske Sammenhæng med Farsund-Indskriften, som jeg sætter til Tiden mellem 750 og 800. Dermed stemmer det ogsaa overens, at Oversø-Indskriften ifølge min Tolkning har * for a.

Den i Oversø-Indskriften nævnte lak(i) holder jeg for en Runerister, som har været i Slægt med Farsund-Indskriftens lki og som kan have været dennes Søn.

Slægten synes at have været dansk, ikke norsk, da Navnet Lagi var mere dansk end norsk¹⁾.

¹⁾ Navnet bruges i Norge nu i Sogn, Raabyggelaget og Valdres. I Norge forekommer det tidligst i den sydøstlige Del af Landet, første Gang nævnt i Follo 1437 (Dipl. Norv. V).

En Forbindelse, som den jeg ved de to her behandlede Runeindskrifter har antaget mellem det sydvestlige Norge og Slesvig i anden Halvdel af 8. og i 9. Aarhundred, stemmer vel med det, som historiske Kilder lærer os om Forholdene i første Halvdel af 9. Aarhundred.

Til Slutning fremhæver jeg, at den her givne Tolkning af Farsund-Indskriften kun er et usikkert Forsøg. Hvis dette Forsøg er rigtigt, da indeholder Farsund-Indskriften en Form af k-Runen, som kun er kjendt fra den længere Runerækkes Skrift. Jeg vover derfor ikke at sætte Indskriften længere ned i Tiden end til omkring Aar 800.

Paa den anden Side synes den heller ikke at kunne være synderlig ældre end 750, hvis k-Runen her betegner Udtalens *g*.

Ogsaa derved, at det her forekommende Mandsnavn ender paa -i, viser Indskriften sig at være en af de yngste Indskrifter med den længere Rækkes Runer. Den danner i sproglig Henseende et Overgangsled.

Endelig synes Farsund-Indskriften ved den her anvendte forkortede Skrivemaade og ved den Binderune, som her er brugt, at henvise til Slutningen af den Tid, i hvilken den længere Rækkes Runer brugtes.

Det sidste Ord i Farsund-Indskriften er kun betegnet ved Begyndelsesbogstaven i Ordet. En tilsvarende forkortet Skrivemaade forekommer i Slutningen af By-Indskriften.

I Farsund-Indskriftens første Ord er Ordets første Vokal ikke udtrykt i Skrift. Ligesaa har Ødemotland-Indskriften *ffpi* = oldn. *fáði*. En lignende forkortet Skrivemaade synes at forekomme paa Fonnaas-Spænden.

Ogsaa andre Indskrifter med den længere Rækkes Runer end Farsund-Indskriften anvender den Forbindelse af flere Runer paa én Stav, som vi kalder Binde-rune. Men i ingen anden Indskrift med den længere Rækkes Runer har vi Eksempel paa den eiendommelige Skrivemaade, som her er anvendt, at to Runer, som udtrykker Konsonanter, der i et Ords Udtale er adskilte ved en Vokal, i Indskriften er forenede i en Binderune, idet Vokalen ikke er udtrykt i Skrift.

Jeg har søgt at gjøre det sandsynligt, at Farsund-Indskriftens Runerister har været dansk og at en Ætling af ham i 9. Aarhundred har baaret samme Navn og har skrevet dette paa lignende Maade i en Indskrift, som er funden paa en Sten i Slesvig.

Begge Indskrifter har efter min Tolkning ingen anden Betydning end den, at Runeristeren har villet vise sin Kunst ved den eiendommelige Maade, paa hvilken han har skrevet sit Navn.